

ואף על גב דמת, ולא חזר בו.

אבל אם מצוה מחמת מיתה, לא בעיא קנין, אפילו שנתן רק מקצת מנכסיו, והוא דמת. אבל אם עמד, חוזר! אם עמד מחוליו חוזר, ואף על גב דקנו מיניה, למרות שהיה גם קנין יכול לחזור, כיון שיש אומדנא שנתן רק על הצד שימות.

איתמר: מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין קנב-א

בסוגיא הקודמת התבאר שבמתנת שכיב מרע בכולה, (78) לא צריכה קנין. ונחלקו האמוראים אם בכל זאת הוא לא הסתפק באמירה אלא הוסיף קנין, בין בשטר, בין קנין בלי שטר, האיך לפרש את כוונתו:

בי רב, תלמידי בית מדרשו של רב, משמאי דרב, אמרי: ארכביה אתרי ריכשי! כוונתו לתת שני כוחות למתנה, וכפי שיבואר בהמשך.

ושמואל אמר, לא ידענא מאי ארון בה. יש לי ספק, האם כוונתו היתה להקנות באמירה, או בקנין.

ומבאר הגמרא את מחלוקתם:

את הגט ליד האשה, ורק כך היא מתגרשת. (77) אף האי נמי, דלא קנו מיניה. כך גבי נתינת המתנה מדובר שהיא היתה ללא קנין.

ומוכח מכאן, שמתנת שכיב מרע במקצת לא צריך קנין.

דוחה הגמרא: התם נמי, במצוה מחמת מיתה. ולכן אף במקצת לא צריך קנין, כיון שמוכח שנותן מחמת מיתה.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר, חולק על התרוצים שנאמרו לעיל, וסובר: מצוה מחמת מיתה בעלמא, בעיא קנין, כיון שזה היה מתנה במקצת, לא תקנו שיוכל להקנות באמירה בלבד.

וכי תניא הני מתנייתא, כל הברייתות שהוכחנו שלא צריך קנין, מדובר בהן במחלק כל נכסיו. שאמנם לא נתן לפלוני רק מנה, אבל זה רק חלק מכל הנכסים שהוא מחלק ולא משאיר לעצמו, דהוא — מתנת שכיב מרע שוויח! באופן הזה, חכמים נתנו לו דין של מתנת שכיב מרע, כיון שבסופו של דבר מחלק את כל נכסיו.

והלכתא, אבל להלכה, לא פוסקים כמותו, אלא: מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין,

77. מוכח מסוגייתנו שאי אפשר לגרש אשה על ידי הקנת שטר הגט לאשה, מבלי לתת לה לידה [או לרשותה], וכשיטות הראשונים בהזורק עז ב, ולא כשיטת רש"י שאפשר לגרש אשה על ידי הקנת הגט בקנין אגב, מבלי לתת את הגט בידה. ובפשטות סובר רש"י, שאפשר לגרש אף על ידי קנין אפילו שלא נותן לידה. ומיישב בקצוה"ח [רב ד], שאפילו לשיטתו של רש"י,

78. על פי הרשב"ם בכל הסוגיא שמדובר דוקא במתנה בכולה ואין הבדל אם כתב את הקנין בתוך השטר או לא בכל מקרה נחלקו רב ושמואל ובתוס' ד"ה מתנת חולק על הרשב"ם שלפי רב דוקא אם הקנין כתוב בתוך השטר אבל

שמואל סובר שלא קונה בכלל, כיון שאולי התכוין להקנות בקנין בריא, לאחר מיתה.⁽⁸¹⁾ ורמי דרב אדרב ודשמואל אדרשמואל. הגמרא שואלת שרב ושמואל סותרים דבריהם.

דשלח רבין משמיא דרבי אבהו, הווי ידעי, ששלח רבי אלעזר לגולה משום רבינו, שהוא רב: שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני, ומת, אין כותבין ונותנים, שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.

ומוכח, שרב סובר, שאם יש קנין, דעתו שיחול לאחר מיתה. ואילו אצלנו רב סובר, שכוונתו שיהיה כמתנת בריא לענין חזרה.

ואמר רב יהודה אמר שמואל: כותבין ונותנין. כי כוונתו ליפות את כוחו, ולעיל הוא אמר שלא מועיל שמא הקנה לאחר מיתה.

קשיא דרב אדרב. קשיא דשמואל אדרשמואל.

מתרצת הגמרא: דרב אדרב לא קשיא.

הא דקנו מיניה, אצלנו מדובר שעשו קנין

בי רב משמיא דרב אמרי, ארכביה אתרי ריבשי. כוונתו לתת שני כוחות למתנתו, כאשר מצד אחד הרי היא כמתנת בריא, שיש לה את הכח של מתנת בריא, וכפי שיבואר, והרי היא כמתנת שכיב מרע, יש בה גם את הכח של מתנת שכיב מרע —

הרי היא כמתנת בריא — שאם עמד, אינו חוזר. אף על פי שבכל מתנת שכיב מרע יכול לחזור, כאן הוא רוצה שהקנין יחול מחיים, ואינו יכול לחזור.

הרי היא כמתנת שכיב מרע — יש לזה כח של מתנת שכיב מרע, שאם אמר "הלוואתו לפלוני", הלוואתו לפלוני. שיכול להקנות חוב של הלוואה לאדם אחר, אף על פי שבקנין רגיל אי אפשר להקנות לאדם אחר חוב⁽⁷⁹⁾ [וכפי שהתבאר לעיל קמח א].

ושמואל אמר, לא ידענא מאי אדון בה. כי כוונתו של הנותן אינה ברורה, שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, אולי רוצה הנותן שהקנין יחול לאחר מיתה, ע"י קנין שטר⁽⁸⁰⁾ או כל קנין אחר, ואין שטר לאחר מיתה.

והיינו, קנינים רגילים אינם יכולים לחול לאחר מיתה, כיון שאז פוקע כח הנותן מהמתנה. ורק כמתנת שכיב מרע היתה תקנה מיוחדת שיכול להקנות לאחר מיתה. ולכן,

לשמואל אפילו אם הקנין לא כתוב בשטר אבל דוקא אם יש שטר ולא בעל פה כך מבאר את מחלוקתם בקוב"ש תקנ"ג.

79. בריטב"א מבואר שאם הוא מקנה מלוה יכול לחזור שהרי אז הוא מקנה זאת בכח של מתנת שכיב מרע ושם יכול לחזור אם עמד.

80. והא דנקט שטר אף על פי שאין חסרון של כלתה קנינו שהרי השטר נמצא אבל ה"ה כל קנין אחר שאין חסרון של כלתה קנינו.

81. ויש לעיין, לפי היסוד של הגר"ש אייגר בשו"ת רע"א רכ"א שאם עשה שני קנינים אחד מועיל ואחד לא מועיל אף על פי שהתכוין לקנין שלא מועיל הוא קונה כיון שסו"ס היה מעשה

בחיי, ולכן ודאי שכוונתו היא לחזק את המתנה.

הא, שם מדובר באופן דלא קנו מיניה, אלא רק אמר "כתבו ותנו", ולכן יתכן שכוונתו היא שהקנין יהיה לאחר מיתה.

דשמואל אדשמואל לא קשיא, במיפה את כחו. מה ששמואל אמר כותבין ונותנין, מדובר שכותב לשון שמיפה את כחו, ומוסיף על מתנת שכיב מרע. ובאמת מתכוין הוא להקנות כתקנת חכמים באמירה, אלא מוסיף קנין כדי לגלות שהוא נותן בלב שלם. והגמרא ממשיכה לשאול על שמואל:

יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא, ויתיב רבא קמיה דרב נחמן, רבא ישב לפני רב נחמן, קא בעי מיניה, ושאלו: מי, וכי אמר שמואל "שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה"?

והא אמר רב יהודה אמר שמואל: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, אף על פי שקנו מידו, אם עמד, חוזר. כי היות שנתן את כל נכסיו, הרי בידוע, שלא נתן אלא מחמת מיתה. אבל אם לא עמד, קנה על ידי מתנת שכיב מרע, ולא אמרינן כיון שעשה קנין, שמא לא גמר להקנות בקנין, ואין קנין לאחר מיתה! ?

ואחוי ליה בידיה, ואשתיק. רב נחמן רמז לרבא בידו שיש לו תירוץ על שאלתו, אך לא פירשו.

כי קב, כשרב נחמן הלך, אמר רב נחמן בר יצחק, שאל את רבא: מאי אחוי לך? לאיזה תירוץ הוא רמז בידו?

אמר ליה רבא: הוא רמז לתירוץ של במיפה את כחו, שכתב בשטר לשון של יפוי כח.

מבאר הגמרא: היכי דמי "מיפה את כחו"? מהו הלשון של יפוי כח.

אמר רב הסדא: וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא. כותב בשטר שהקנין הזה הוא תוספת על המתנה, ולמעשה הקנין העיקרי הוא מתנת שכיב מרע באמירה, והקנין בא לגלות דעתו שנותן בלב שלם, ולכן אין חסרון של קנין לאחר מיתה.

ואומרת הגמרא, כי זה פשיטא, שאם שכיב מרע כתב לזה, שהקנה באמירה לאחד, וכתב על זה שטר לברר ולאמת את המתנה, ועדיין לא מסר לו את השטר, ואחר כך כתב לזה, הקנה גם לאחר, וכתב לו בשטר, היינו דכי אתא רב דימי אמר, זה מה שרב דימי אמר בכואו מארץ ישראל לבבל:

דייתיקי, מתנת שכיב מרע, מבטלת דייתיקי, מבטלת את מתנת שכיב מרע שהיתה לפניו, ויכול לחזור בו.

אבל אם כתב וזיכה לזה, שכתב את השטר, ומסר לו, ואחר כך כתב וזיכה לזה, בדבר זה נחלקו האם אפשר לחזור:

מדרבנן לא קונה כאילו שאמר אי אפשי בתקנת חכמים. ועי' באיילת השחר שמחלק בין כוונה לקנות לכוונה להקנות.

קנין טוב והוא גם התכוין לקנות אם כן גם אצלנו שיקנה במתנת שכיב מרע למרות שרוצה לקנות בקנין. וצ"ל כיון שמתנת שכיב מרע הוי